

ŞANLIURFA KIRSALINDA KADIN YOKSULLUĞU¹

The Women Poverty In Şanlıurfa Countryside

Dr. Öğr. Üyesi. Hatice AZTİMUR

Harran Üniversitesi, İ.İ.B.F. İktisat Bölümü, Şanlıurfa/Türkiye

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2039-5065>

ÖZET

Ekonomik sosyal ve kültürel pek çok sebebe bağlı olarak ortaya çıkan yoksulluk çağımız dünyasının en önemli sorunlarından birisidir. Dünya gelir dağılımındaki adaletsizlik yoksulluğun ekonomik temellerini oluştururken sosyolojik ve kültürel farklılıklar ise sorunun derinleşmesine katkı sağlamaktadır. Bütün dünyanın sorunu olan yoksulluk mekan ve cinsiyet temelinde incelendiğinde sorunun bu başlıklara göre farklılaştığı görülmektedir. Yoksulluğa kır ve kent ayrımı içinde bakıldığında sosyolojik etkilerin ekonomik sonuçları daha derinleştirdiği ve yoksulluğun daha ağır yaşandığı izlenebilmektedir. Kadın ve erkek ayrımı üzerinden yoksulluk analizi yapıldığında da yine sosyolojik ve kültürel etkilerin kadınların yoksulluk hallerini daha derinleştirdiği görülür. Bu sonucun ortaya çıkmasında ekonomik yetersizliklerin toplumsal kodlarla pekiştirilmesi etkili olmaktadır. Bu çalışmada kırsaldaki kadının yoksulluğu ve olgunun nedenleri Şanlıurfa örneği ile ele alınmıştır. Bu amaçla kırsalda yürütülen anket verileri ve kadınlarla yapılan derinlemesine mülakat sonuçları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Yoksulluk, Kırsal, Şanlıurfa.

ABSTRACT

Poverty, which arises due to many economic, social and cultural reasons, is one of the most important problems of World in this age. While the injustice in the world income distribution constitutes the economic basis of poverty, sociological and cultural differences contribute to the deepening of the problem. When poverty, which is the problem of the whole world, is examined on the basis of location and gender, it is seen that the problem differs according to these headings. When poverty is examined within the rural and urban distinction, it can be observed that sociological effects deepen the economic consequences and poverty is experienced more severely. When poverty analysis is made through the distinction between men and women, it is seen that sociological and cultural effects deepen women's poverty. The reinforcing of economic inadequacies with social codes is effective in the emergence of this result. In this study, the poverty of rural women and the reasons for the phenomenon are discussed with the example of Şanlıurfa. For this purpose, the survey data conducted in rural areas and the results of in-depth interviews with women were evaluated.

Key Words: Women, Poverty, Rural, Şanlıurfa.

1.GİRİŞ

Yoksulluk eşitsizlikler temelinde ele alındığında sosyal ve ekonomik faktörlere bağlı önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Pek çok uluslararası kuruluşun raporunda dünya nüfusunun yaklaşık %10'u hala aşırı yoksulluk içinde yaşamaktadır. Yine 800 milyona yakın insan açlık sorunu ile 160 milyon çocuk ise yetersiz beslenme sorunu ile boğuşmaktadır.

Yoksulluk, uygulanan sosyal ve ekonomik politikaların ürettiği bir sorun alanını temsil eder. 1980'li yıllarda neo-liberal politikalar çerçevesinde piyasanın etki alanını genişletmek ve bu çerçevede devleti olabildiğince küçültmek, uygulanan politikanın temel argümanı olmuştur. Bu çerçevede kalkınmacı politikalar bağlamında daha geniş etki alanına sahip olan sosyal devleti etkisizleştirecek deregülasyon politikaları uygulanmıştır. Özelleştirmeler, kamu harcamalarının kısılması ve ticaretin serbestleştirilmesi, uluslararası rekabet için işgücü maliyetlerinin düşürülmesi neoliberal politikanın temel dayanaklarını oluşturmaktadır. Deregülasyon ve esnekleştirme bir taraftan çalışma güvencesini ortadan kaldırırken diğer

¹ Bu makale Harran Üniversitesi Proje Ofisinde desteklenen ve Şanlıurfa kırsalında yürütülen 17242 numaralı "Şanlıurfa İli Kırsal Kadın Profili: Demografik, Sosyo-Ekonomik ve İstihdam Perspektifli Bir Araştırma" başlıklı projeden üretilmiştir.

tarafından niteliksiz emeği alternatif haline getirmiştir. Erkek işgücünün uygulanan politikalara direnç göstermesi, sermayenin daha ucuz ve vasıfsız kadın işgücüne yönelmesine yol açmıştır. Özelleştirme uygulamaları da kadın işgücü için eşitsiz çalışma koşullarını yaygınlaştırmış, kamuda daha adil ücret uygulamalarını kadınlar aleyhine bozmuştur. Uygulanan politikalar genel olarak yoksulluğu, özellikle de kadın yoksulluğunu yaygınlaştırmış, piyasa merkezli politikalar yoksulluk sorununu daha da derinleştirmiştir.

1990'lı yılların ortalarından itibaren uygulanan Post Washington süreciyle birlikte yoksulluk sorunu öncelikle çözülmesi gereken başlıklardan biri olarak görülmüştür. Yoksulluk temel sorun alanı olarak tespit edilmekle birlikte kadın ve çocuk yoksulluğu öne çıkan başlıklar arasında sayılmıştır. 1995 yılında 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planında daha önce 1978'de Diane Pearce tarafından kullanılan (Ulutaş, 2016: 25) "yoksulluğun kadınlaşması" ifadesine yer verilmiştir. Akademik çevrelerde sıklıkla tartışılan yoksulluğun kadınlaşması kavramı sınıfsal farklılıklar, etnik kimlik ve mekansal farklılıklar gibi faktörleri göz ardı ederken demografik süreçleri öne çıkardığı, kadınlar arasındaki farklılıklara odaklanmadığı için eleştirilere konu olmuştur (Şener, 2012: 55). Genel olarak yoksulluk ve özelde kadın yoksulluğu sorunu değerlendirilirken sınıfsal, mekansal, etnik farklılıkları gözetecek bir çerçeve çizilmesi daha sağlıklı bir analiz ortaya çıkaracaktır. Kadının kentte veya kırdaki yaşaması, onun kamu hizmetlerine, mesela eğitime, sağlığa erişimini de belirleyecektir. Eğitime erişim kadının yoksulluğunu doğrudan belirleyen faktörlerden birisidir. Öte yandan toplumsal yapının kırdaki ve kentte farklı tezahür etmesi de kadının yoksulluğunun belirlenmesinde önemli bir belirleyendir.

Bu çalışmada, Şanlıurfa kırsalında yaşayan kadınların yoksulluk durumları, çalışma durumları, yoksulluk sorununu nasıl algıladıkları, sebepleri ve sorunu çözmek için hangi yöntemleri takip ettikleri, yerinde tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede öncelikle yoksulluk olgusu kavramsal düzeyde değerlendirilmiş ardından kırsalda kadın yoksulluğu ele alınmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Şanlıurfa kırsalında yürütülen araştırmanın sonuçları paylaşılmış sonuç ve öneriler kısmında ise tespitler ve önerilere yer verilmiştir.

2. YOKSULLUK OLGUSU

Yoksulluk, insan toplumlarının büyük bölümünde görülen toplumsal ve ekonomik bir hastalıktır, ancak kavramın kullanımı 19. yüzyıl sonlarında yapılan çalışmalara dayanır (Giddens-Sutton, 2014:201). Amartya Sen (2007) yoksulluğu bir gelir azlığı sorunundan ziyade bir "kapasite-yapabilme yetersizliği" olarak tanımlamaktadır. Sen'e göre, yoksulluk, insana yakışır bir yaşam sürdürmemeye ile ilgilidir ve düşük gelir, özgür ve refah içinde bir yaşam sürdürmeyi zorlaştırır ancak yoksulluğu sadece gelir düşüklüğü olarak görmeye odaklanmak sorunla ilgili pek çok şeyi dikkatten kaçırır. Hastalık, engellilik gibi kişisel farklılıklar ve yapabileceği önündeki engeller, iklim ve coğrafya gibi çevresel faktörler, eğitim, sağlık gibi sosyal koşullar ve kişisel yetenekler, ilişkisel perspektiflerdeki farklılıklar da yoksulluğu tanımlamada dikkate alınmalıdır (Sen, 2007). Yoksulluk yalnızca düşük gelirle açıklanabilecek bir olgu değil, çok boyutlu bir durumdur. Bir kırılma, dışlanma ve güçsüzlük durumudur. İnsanların korku ve açlıktan kurtulma ve seslerini duyurma yeteneklerinin erozyona uğraması durumudur.

1990'lardan itibaren ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan kalkınma tartışmalarında yoksulluk öne çıkan bir başlık olarak değerlendirilmiş ve gelir dağılımı araştırmaları yoksulluk olgusunu da içerecek biçimde ele alınmaya başlamıştır. Ancak yoksulluk kavramını tanımlamak sınırlarının belirlenmesindeki güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Ülkelerin birbirinden farklı gelişmişlik düzeyinde olmaları, farklı tüketim alışkanlıklarına sahip olmaları ve kültürel yapılarının farklı olması birbirinden farklı yoksulluk tanımlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Emin, 2016:2). Bununla birlikte literatürde mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk, öznel yoksulluk ve insani yoksulluk tanımları genel kabul görmüş olan yoksulluk tanımlarıdır.

Mutlak yoksulluk; hane halkının veya bireyin yaşamını sürdüreceği asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur. Bu yoksulluk tanımına giren kişiler sadece en temel ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler. Mutlak yoksulluk sınırının belirlenmesinde iki ayrı yöntem kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi, kişilerin sadece temel gıda ihtiyacını dikkate alan hesaplamadır. Diğer yöntemde ise temel gıda ihtiyacı yanında barınma, ısınma ve giyinme gibi diğer temel ihtiyaçları da dikkate alınmaktadır (Kaynak, 2014: 99). Ülkeden ülkeye farklılık gösterse de Dünya Bankası'na göre, günlük 1,9 doların altında gelire sahip olanlar açlık sınırında, günlük 3,1 doların altında gelire sahip olanlar ise yoksulluk sınırında olan kesimleri ifade etmektedir.

Görelî yoksulluk tanımında kişi veya hane halkının toplumsal bir varlık olmasından hareket edilmektedir. Temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesine rağmen kişisel kaynaklarının yetersizliğinden dolayı yaşadığı toplumda kabul edilebilir tüketim düzeyinin altında geliri olan ve topluma sosyal açıdan katılımı engellenmiş kişiler görelî yoksul olarak değerlendirilmektedir.

Öznel yoksulluk türünde, büyük ölçekli anketler yaparak toplumun yoksulluk konusundaki görüşü belirlenmeye çalışılır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nin tanımına göre insani yoksulluk ise, katlanılabilir bir yaşam için gerekli olanaklara ve seçeneklere sahip olamama durumudur.

Dünya ölçeğinde gelir dağılımı adaletinin önemli ölçüde bozulduğu günümüzde dünyadaki yoksulların ve açlık sınırı altında yaşayanların oranları düşmekle birlikte kırsal kesimde yoksulluk ve açlık sınırı altında yaşayanların oranlarında ciddi bir artış ortaya çıkmıştır. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde dünya ölçeğinde gelir dağılımındaki adaletsizlik yoksulluğun coğrafyasını yeniden biçimlendirmektedir. Özellikle Sahra altı Afrika'da yoksulların ve açlık sınırı altında yaşayan nüfusun arttığı görülmektedir. Dünya Bankası verilerine göre, 2016 yılı itibariyle Türkiye'de günlük 3,20 doların altında gelire sahip nüfusun toplam nüfus içindeki payı %0,04, günlük 1,9 doların altında gelir elde edenlerin toplam nüfus içindeki payı ise %0,2 olarak belirlenmiştir. UNDP'nin Human Development Index'ine göre 2015 yılı itibariyle Türkiye 0,767 indeks değeri ile orta üst gelirli ülkeler grubu arasında yer almıştır. Ancak yine Dünya Bankası verilerine göre, 2015 yılı değeri ile Türkiye'de kırsal kesimde yoksul olanların toplam nüfus içindeki payı %5,1 olarak belirlenmiştir. Bu değerler kırsal kesimde yoksulluğun çok daha kuvvetli biçimde hissedildiğini göstermesi bakımından önemlidir. TÜİK'in Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçlarına göre, Türkiye'de ortalama yıllık eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert geliri 2016 yılında 19 bin 139 TL iken, İBBS 2. Düzey bölgeleri itibarıyla en yüksek olduğu bölge, 26 bin 486 TL ile TR51 (Ankara) olmuştur. Bu bölgeyi, 26 bin 041 TL ile TR10 (İstanbul) Bölgesi ve 23 bin 612 TL ile TR31 (İzmir) Bölgesi izlemiştir. Ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirinin en düşük olduğu bölgeler ise 8 bin 679 TL ile TRC3 (Mardin, Batman, şırnak, Siirt), 8 bin 794 TL ile TRC2 (şanlıurfa, Diyarbakır) ve 11 bin 088 TL ile TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari) şeklinde sıralanmıştır (TÜİK, 2016).

3. KIRSALDA KADIN YOKSULLUğU

Yoksul nüfusun çoğunluğu kırsal alanda yaşarken geçimlerini tarım veya tarımla ilgili faaliyetlere bağlı olarak sürdürmektedirler. Kırsalda yaşayanların büyük çoğunluğunda temel geçim kaynağının tarım olması, tarımdan elde edilen gelirin düşük ve düzensiz olması kırdaki yoksulluğun kentteki yoksulluktan daha şiddetli yaşanmasına neden olur (Eştürk-Kılıç, 2016:146). Kırsal yoksulluk pek çok farklı biçimde ortaya çıkar ve gıda güvenliğinin eksikliği, temel alt yapıya ve üretken varlıklara yetersiz erişim, doğal kaynakların tükenmesi, iklim değişikliği, ekonomik fırsatlardan yoksunluk, kötü çalışma koşulları, cinsiyet eşitsizlikleri gibi faktörlerle ilişkilendirilir. Kırsal nüfus, ülkelerin gıda güvenliği ve beslenme sorununun çözümünde, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetiminde önemli bir rol oynamaktadır. Kadınlar ise gıda üretiminde önemli bir role sahiptirler. Buradan bakıldığında kadınların cinsiyet eşitliği temelinde güçlendirilmesini teşvik etmek kalkınma politika ve programlarında önemli bir başlığı oluşturmalıdır. Kadınların güçlendirilmesi, eğitimi ve eşitliği, sürdürülebilir kalkınma ve ekonomik büyümenin esasını oluşturmakla birlikte kadın yoksulluğu sorununun da çözümünü ortaya koyacaktır. Kırsalda yaşayan kadınların ihtiyaçlarının ve önceliklerinin tam olarak belirlenmesi onların ekonomik olarak güçlendirilmesi suretiyle karar süreçlerinde etkilerinin artırılması yanında temsil yetkilerini güçlendirecek ve iş yüklerini azaltacaktır.

Toplumda kadınlar ve erkekler ve kadınların kendi aralarındaki yapısal eşitsizlikler, kadının yaşadığı yoksulluğu farklılaştırır (şener, 2012). Kırsalda yaşayan kadınlar tarım sektöründe, evin gıda ve beslenme güvenliğinde, doğal kaynakların yönetiminde önemli roller üstlenirler. Değer yaratma sürecinde aktif bir rol üstlenirler ve pek çok faaliyet yürütürler. Ancak değer yaratma sürecinde genellikle aile emeğinin bir parçası olarak ücretsiz aile işçisi olarak veya çok düşük, eşitsiz bir gelir karşılığında ve genellikle kayıt dışı olarak çalışırlar. Aynı zamanda evin bütün işlerinden kadınlar sorumludur. Doğal kaynakları, ormanı, su kaynaklarını ihtiyaçları karşılamak veya haneye gelir desteği sağlamak amacıyla kullanırlar. Buna karşın üretkenliklerini artırmalarını sağlayacak varlık ve hizmetlere erkeklerden ve kimi zaman kentte yaşayan kadınlardan daha az erişimleri vardır. Kadınların işgücü piyasasındaki varlıkları/konumları ve eğitim olanaklarından yararlanma durumları kadın yoksulluğunu belirlemede temel belirleyicilerdir (Buvinic, 1998). Kadınların işgücüne katılım oranları düşük geerleşirken daha çok düşük ücretli ve kayıt dışı

işlerde çalışmaları, özellikle kırsalda ücretsiz aile işçisi olarak değer üretmeleri, kendi gelirleri üzerinde söz sahibi olmamaları gibi göstergeler kadınların yaşadığı yoksulluğu farklılaştıran faktörler arasındadır.

İşgücüne katılımın düşük olması kadınların bağımlılığını artırırken yoksulluğun kadınlar arasında yoğunlaşmasına da neden olur. Yine eğitime erişimin kadınlar için kısıtlı olması özellikle kırsalda yaşayan kadınlar için yoksulluğun kalıcı hale gelmesine neden olmaktadır.

4. ŞANLIURFA KIRSALINDA KADIN YOKSULLUĞU

TRC2 bölgesinde yer alan Şanlıurfa, ortalama yıllık eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert geliri en düşük gerçekleşen ikinci bölgede yer almaktadır. Yoksulluk, kadın nüfusun daha fazla ve doğrudan etkilendiği bir ekonomik problemdir. Nüfusun cinsiyete göre dağılımının %49,59'u kadın, %50,41'i erkeklerden oluşan Şanlıurfa kırsalında yaşayan kadın nüfusun profilini çıkarmak üzere yürütülen bu çalışmada kadınların yoksulluk sorununa yaklaşımlarını ve çalışma durumlarını tespit etmek amacıyla bir kısım sorular sorulmuştur. Şanlıurfa kırsalında yaşayan kadınların yoksulluk durumları bu sorular ile daha yakından incelenmeye çalışılmıştır.

4.1. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada Şanlıurfa ili kırsalında yaşayan 1064 kadına ilçelerin kırsallarını da kapsayacak biçimde tüm il kırsalında anket uygulanmış ve kadınların bazıları ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Ankete katılan deneklerin seçimi, kırsalda yaşayan kadınların sosyo-ekonomik özelliklerini temsil ettiği düşünülen mahallelerde sistematik rastgele uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Sahadan elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir.

4.2. Kırsalda Kadın Yoksulluğunun Göstergeleri

Bu başlıkta Şanlıurfa kırsalında yaşayan kadınlara onların gündelik hayatlarındaki rutinleri çerçevesinde yoksulluk düzeylerini ölçmek amaçlı sorular yöneltilmiştir. Bu sorular UNDP'nin insani yoksulluk kriterini içerecek çerçevede hazırlanmıştır.

Şanlıurfa, tarımın başat sektör olduğu illerden birisidir. İlin iktisadi çıktısının büyük bölümü tarım sektöründen karşılanmaktadır. Bu kapsamda il kırsalında tarımsal faaliyetler yürütülürken makine kullanımı önemli bir gösterge niteliğindedir. Ankete katılan kadınlara sorulan Ailenizin Traktörü Var mı sorusuna katılımcıların %72'si hayır derken %28'i evet var demiştir. Bu veri tarımsal üretimin emek yoğun yöntemlerle yapıldığı sonucunu çıkarmak için anlamlı bir büyüklüğü temsil etmektedir. Yoksulluğun önemli göstergelerinden birisi tarım sektörünün yaygınlığı ve üretim süreçlerinin daha çok emek yoğun yöntemlerle gerçekleştirilmesidir.

Tablo: 1. Ailenizin Traktörü Var mı?

	Yüzde (%)
Hayır Yok	72
Evet Var	28
Toplam	100

Diğer bir soru ekonomik refahın önemli göstergelerinden birisi olan araba sahipliği konusundadır. Ankete katılan kadınların % 51'i hanenin arabası olduğunu bildirmiş, % 49 kadın ise arabalarının olmadığını beyan etmiştir. Ancak anket çalışması ile eşanlı yürütülen derinlemesine mülakatlarda kadınların kendilerine ait arabalarının olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Şanlıurfa kırsalında kadınların sahip oldukları dayanıklı tüketim malları ve güncel bilgi ve iletişim olanakları onların refah düzeyine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Yaşam olanaklarının oldukça sınırlı olduğu gözlenen köylerde kadınların bu mallara sahip olması onların hayatlarını kolaylaştırıcı etkiye sahip olacaktır. Araştırmaya katılan kadınların buzdolabı, çamaşır makinası ve televizyona % 97-99 aralığında değişen oranlarda sahip oldukları görülmektedir. Ütü ve elektrikli süpürge gibi ürünlere sahip olmada oranlar % 73-75 aralığında gerçekleşmiştir. Günümüz kentli ve çalışan kadınlarının büyük çoğunlukla sahip olduğu bulaşık makinası sahipliği %28 düzeyinde kalmıştır. Hanede bilgisayar sahibi olan kadınların oranı %15 düzeyinde gerçekleşmiş, internet sahipliği ise % 6 düzeyinde kalmıştır. Şanlıurfa gibi Türkiye'nin en sıcak illerinden birisinde klima veya vantilatör sahibi olan kadınların oranı % 50'dir. Uzun süreli gıda saklamak için kullanılan dondurucu sahipliği oranı ise % 13 düzeyindedir.

Tablo: 2. Evinizde sahip olduğunuz tüketim malları aşağıdakilerden hangileridir?

	Evet (%)	Hayır (%)
Buzdolabı	99	1
Çamaşır Makinası	97	3
Televizyon	97	3
Bulaşık Makinası	28	72
Müzik Seti/Kasetçalar	6	94
Dondurucu	13	87
Gazlı/Elektrikli Fırın	48	52
Ütü	75	25
Elektrikli Süpürge	73	27
Bilgisayar (Masaüstü veya Dizüstü)	15	85
Havalandırma/Klima	50	50
İnternet	6	94

Çağın önemli icatlarından birisi olan cep telefonu sahipliği kadınların iletişim olanaklarından yararlanmasını göstermenin yanında bu yeni teknolojiyi kullanabilmeleri konusunda da bir fikir vermesi açısından önemlidir. Aynı zamanda bir telefona sahip olma durumunda onu kullanmaktan kaynaklanacak giderin aile bütçesi içinde bir karşılığı olacaktır. Bu açıdan bakıldığında kadınların kendilerine ait bir cep telefonuna sahip olmaları yoksulluk olgusu ve bu olgunun algılanma düzeyine dair önemli bir ipucu vermektedir. Çalışmaya katılan kadınların % 38,8'i cep telefonu olmadığını beyan ederken %61'i cep telefonu olduğunu söylemiştir.

Yaşam koşulları ve refah düzeyinin belirlenmesi açısından diğer önemli bir konu hane halkının yaşadığı hanenin büyüklüğüdür. Şanlıurfa kırsalında yaşayan ailelerin çok çocuklu ve aile büyükleri ile birlikte yaşadıkları dikkate alındığında hanenin büyüklüğü daha da önem kazanmaktadır. Araştırmaya katılan kadınlardan evli ve çocuk sahibi olanların %61,2'sinin dört ila 15 arasında değişen sayılarda çocuk sahibi oldukları tespit edilmiştir. Kırsalda yaşayan kadınlara sorulan evdeki oda sayısı sorusuna kadınların % 3'ü tek oda (tek göz), %19'u iki oda derken % 47'si üç ve % 32'si ise dört ve daha fazla diye cevap vermiştir.

Tablo: 3. Evdeki Oda Sayısı

	Yüzde (%)
Tek Oda	3
İki Oda	19
Üç Oda	47
Dört +	32
Toplam	100

Yaşanılan evin zemininin malzemesi de yaşam düzeyine ait bir gösterge olarak kabul edildiğinden araştırmaya katılanlara evin zemin döşemesinin malzemesi sorulmuştur. Şanlıurfa kırsalında yaşayan kadınların % 1'i evinin zemin döşemesinin kum, % 5'i toprak malzemeden olduğunu söylemiştir. Evlerin zemin malzemesinde % 81 oranında beton kullanıldığı ifade edilirken % 13 oranında kadın ise ev zeminlerinin parke olduğunu söylemiştir.

Şanlıurfa gibi yılın çok büyük bir bölümünde güneşi doğrudan alan bir ilde güneş enerjisinden yararlanma hem çevresel etkileri hem aile bütçesine katkıları nedeniyle önemlidir. Şanlıurfa'da daha çok sıcak su sağlama amacıyla kullanılan sistemden yararlanma, başlangıç maliyeti ve bakım giderleri dışında oldukça ekonomik bir yöntemdir. Araştırmaya katılan kadınlara güneş enerjisi sistemi olup olmadığı sorulmuş, kadınların % 67'si sistemin olduğunu, % 33'ü ise olmadığını belirtmiştir.

Araştırmada kadınların haneyi ısıtmada kullandıkları yöntem sorulmuş ve kadınların %98'i soba kullanmak suretiyle evlerini ısıttıklarını söylemişlerdir.

Isınma için kullanılan materyal konusunda katılımcıların %63'ü en yaygın iki malzemeyi kömür ve odun kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ancak araştırmaya katılan kadınların azımsanmayacak bir oranı, % 23'ü, ısınma amacıyla tezek kullandıklarını belirtmişlerdir. Üstelik kışlık ısınma materyalinin yapımında kadınlar aktif bir rol oynamaktadır. % 7 oranında katılımcı kışlık ısınmasını elektrik ile gerçekleştirdiğini söylerken % 4 oranında kadın ise hepsini kullandığını ifade etmiştir.

Tablo: 4. Isınma Şekli Nedir?

	Yüzde (%)
Tezek	23
Kömür	14
Oduun	49
Elektrik	7
Hepsi	4
Diğer	3
Toplam	100

Oxford Üniversitesi'nde yer alan "Oxford Yoksulluk ve İnsani Gelişme Girişimi (Oxford Poverty and Human Development Initiative)" ve UNDP'nin geliştirdiği ve 1997 yılından bu yana kullanılan Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE)'nde yoksunluklar hesaplanırken yaşam standartlarının hesaplanmasında; yemek pişirmede kullanılan yakıt cinsi, tuvalet, su, elektrik ve oturlan evin koşulları ve sahip olunan varlıklar dikkate alınan göstergeler arasındadır (Kaynak, 2014:103). Bu çerçevede araştırmada kadınların refah düzeyini ve yaşam kalitesini göstermesi açısından önemli bir diğer soru da yemek pişirmede kullanılan yöntemle ilgilidir. Kadınların yemeği evin içinde veya dışında yapmaları konusunda bir fikir vermesi açısından önemli bir gösterge olan yemek pişirmede kullanılan yöntem sorusuna katılımcıların %71'i tüplü ocak kullandığını söylemiştir. Kadınların % 17'si yerli ocak, % 10'u tandır ve % 2'si ise soba kullanarak yemeklerini pişirmektedir. Bu verilerden hareket edildiğinde kadınların önemli bir kısmı daha iyi koşullarda yemeklerini hazırlarken azımsanmayacak bir oran yemeğini zorlu koşullarda hazırlamaktadır.

Tablo: 5. Yemek Pişirmede Kullanılan Yöntem Nedir?

	Yüzde (%)
Soba	2
Tandır	10
Tüplü Ocak	71
Yerli Ocak	17
Toplam	100

Araştırmaya katılan kadınlara ÇBYE kapsamında sorulan sorulardan bir diğeri de evin temiz içme suyu şebekesine bağlantısının olup olmadığıdır. Bu soruya katılımcıların % 89'u evet yanıtı verirken % 11 katılımcı ise eve temiz su şebekesine bağlantı olmadığını bildirmiştir. Temiz suya erişim hayat standardına dair bir gösterge olmanın yanında sağlıklı bir yaşam sürdürmenin de olmazsa olmazları arasındadır. Tablo 6'da evlerine şebeke suyu ulaşmayan kadınlara suyu nereden tedarik ettikleri sorulmuş, kadınların % 63'ü kuyudan temin ettiğini söylemiştir. %25 kadın köyün ortak çeşmesinden, % 6'sı ev dışındaki musluktan yine % 6'lık bir oranı temsil eden kadın ise şişe su kullanmak suretiyle bu ihtiyaçlarını karşıladıklarını belirtmişlerdir.

Tablo: 6. Şebeke Ulaşmıyor İse Suyu Nereden Tedarik Ediyorsunuz?

	Yüzde (%)
Kuyu	63
Ortak Çeşme	25
Ev Dışındaki Musluk	6
Şişelenmiş Su	6
Toplam	100

Önemli bir refah göstergesi olmanın yanında kadınlar için güvenlik sorununu da temsil etmesi açısından önemli bir diğer başlık tuvaletin evin neresinde olduğu konusudur. Araştırmaya katılan kadınlara sorulan evde tuvaletin yeri nerededir sorusuna kadınların % 46'sı evin dışında diye cevap vermiş, % 42 oranında kadın ise tuvaletin evin içinde olduğunu belirtmiştir. % 12 oranında kadın ise hem evin içinde hem de evin dışında tuvalet olduğunu bildirmişlerdir.

Tablo: 7. Evde Tuvaletin Yeri Nerededir?

	Yüzde (%)
Evin Dışında	46
Evin İçinde	42
Hem Evin İçinde Hem Dışında	12
Toplam	100

Varlıkların sahipliği konusu kadınların toplumdaki yeri ve ayrımcı yaklaşımlar konusunda önemli bir ipucu vermektedir. Gelenekler ve toplumsal tutumun bir sonucu olarak toprak sahipliği ve gelir getirici varlıkların sahipliği konusunda kadınlar ayrımcılığa uğramaktadırlar. UNDP'nin hazırladığı Human Development Report'a göre gelişmekte olan ülkelerde kadınların sadece % 10 ila 20'si arazi sahibidir. Yoksulluğun en yüksek oranlarda gerçekleştiği Afrika'da toprak mülkiyeti erkeklerindir. Wichterich'e göre; Kenya'da tarım arazilerinin % 5'inden azı kadınların mülkiyetindedir. Tarlalar temelde erkeklere kalırken kocası öldüğünde kadının toprağı kullanma hakkını yitirmesi de yaygın bir uygulamadır (Wichterich, 2004: 113). Araştırmada kadınların varlık sahipliği konusunda bir eğilim belirlemesi amacıyla katılımcılara bankada kendilerine ait bir hesapları olup olmadığı sorulmuştur. Kadınların %90,3'ü bu soruya hayır diye yanıt vermiştir. Kadınların % 9,3'ü evet derken % 0,4'ü ise diğer seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo: 8. Sizin Kendi Adınıza Bankada Bir Hesabınız Var mı?

	Yüzde (%)
Hayır	90,3
Evet	9,3
Diğer	0,4
Toplam	100

Yoksulluğun ölçülmesinde temel kriterlerden birisi olan gelir düzeyinin belirlenmesi amacıyla araştırmaya katılan kadınlara hanenin yıllık gelirinin yaklaşık olarak ne kadar olduğu sorulmuştur. Katılımcıların % 63'ü bu soruyu bilmiyorum diye cevaplandırmıştır. Kimi zaman anket uygulamasında hanenin erkek üyeleri doğrudan veya dolaylı olarak kadının bu soruyu bilmiyorum diye cevaplamasını yönlendirmişlerdir. Katılımcıların % 8'i yıllık gelirinin 0-5000 TL, % 12'si 5001-10000 TL, %11'i 10001-20000 TL, % 3'ü 20001-30000 TL, aralığında olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların % 2'si 3000-50000 TL, % 1'i ise 50001 ve üstü olduğunu beyan etmiştir. % 1 oranında kadın ise diğer seçeneğini işaretlemiş ve diğer için herhangi bir beyanda bulunmamıştır.

Tablo: 9. Hanenizin Yıllık Toplam Geliri Yaklaşık olarak Ne Kadardır?

	Yüzde (%)
0-5.000 TL	8
5.001-10.000 TL	12
10.001-20.000 TL	11
20.001-30.000 TL	3
30.001-50.000 TL	2
50.001 ve üstü TL	1
Bilmiyorum	63
Diğer	1
Toplam	100

Yoksulluk algısının ölçülmesi bakımından önemli bir soru ise kişilerin kendilerini yoksul olarak görüp görmedikleridir. Bu soru araştırmaya katılan kadınlara sorulduğunda kadınların % 37'si kendisini yoksul olarak tanımlamıştır. % 28 oranında kadın ise ne yoksul ne varlıklı olduğunu bildirmişti. Araştırmaya katılan kadınların sadece % 35'i kendilerini yoksul olarak görmediklerini ifade etmiştir.

Tablo: 10. Kendinizi Yoksul olarak Tanımlıyor musunuz?

	Yüzde (%)
Hayır	35
Ne Yoksul Ne Varlıklı	28
Evet	37
Toplam	100

Kendisini yoksul olarak tanımlayan katılımcılara ne zamandan beri yoksul oldukları sorulmuş ve kadınların % 69,5'i kendilerini bildikleri günden beri yoksul olduğunu ifade etmiştir. % 28 oranında kadın ise evlendikten sonra yoksulluk yaşamaya başladığını belirtmiştir. Eşi öldükten sonra yoksullaşan kadınların oranı % 2,2 iken eşinden boşandıktan sonra yoksul kaldığını söyleyen kadınların payı % 0,3'tür.

Tablo: 11. Ne Zamandan Beri Yoksulsunuz?

	Yüzde (%)
Kendimi Bildim Bileli	69,5
Evlendiğimden Beri	28
Eşim Vefat Ettikten Sonra	2,2
Eşimden Boşandıktan Sonra	0,3
Toplam	100

Araştırmaya katılan kadınlara gelecekle ilgili beklentilerinin ne olduğu sorulmuş ve kadınların % 21'i gelecekte durumun daha kötü olacağını düşündüğünü bildirmiştir. % 17 katılımcı bir değişiklik olacağını beklemediğini, % 46 katılımcı ise durumun daha iyi olacağını düşündüğünü söylemiştir. % 17 oranında kadın ise bu soruyu bilmiyorum diye cevaplandırmıştır. Bilmiyorum cevabını veren kadınların büyük çoğunluğu Allah bilir diyerek kadercı bir tutum sergilemiştir.

Tablo: 12. Gelecekle İlgili Beklentileriniz Nelerdir?

	Yüzde (%)
Durum Daha Kötü Olacak	21
Bir Değişiklik Olacağını Düşünmüyorum	17
Durum Daha İyi Olacak	46
Bilmiyorum	17
Toplam	100

Şanlıurfa kırsalında yaşayan kadınların yoksulluk durumunu incelemeyi hedefleyen bu başlıkta %37 düzeyinde kadının kendisini yoksul olarak gördüğü tespit edilmiştir. Aynı zamanda kadınların yaşam standartları dikkate alındığında yoksulluğun bir algıdan ziyade bir olgu olarak ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Yoksulluğu giderici ve gelir dağılımı adaletini sağlayacak politikaların ivedilikle uygulanması önem arz etmektedir. Bununla birlikte kadınların yoksulluğunu yaratan ayrımcılıkların ortadan kaldırılmasını sağlayacak bir toplumsal inşa sürecine ihtiyaç olduğu da aşikardır. Bu çerçevede politika uygulayıcılarının özellikle kırsaldaki kadınlar lehine pozitif ayrımcılığı hızlıca hayata geçirecek düzenlemeleri yapmaları mevcut durumun iyileştirilmesinde fayda sağlayacaktır.

4.3. Kırsalda Kadının Çalışma Durumu ve Yoksulluk İlişkisi

Kadınların işgücüne katılım oranları hem dünya ölçeğinde hem de ülkeler ve bölgeler düzeyinde erkeklerden düşüktür. UNDP'nin Kalkınma Raporunda küresel işgücüne katılım oranları erkekler için % 76,2 düzeyinde iken kadınlarda %49,6 düzeyinde gerçekleşmiştir. Rapora göre kadınlar daha çok enformel işlerde çalışmakta, kötü çalışma koşullarına ve düşük ücrete maruz kalmaktadırlar. İşgücüne katılma oranları Türkiye için erkeklerde % 71,4, kadınlarda ise % 30,4 olarak gerçekleşmiştir. Kadınların ücretli işte çalışma oranlarının erkeklere göre daha düşük gerçekleşmesi kadınların işgüçlerini piyasalara sunmaları önündeki engeller ve kadın işgücüne olan talebin düşük olmasına neden olan faktörler olmak üzere iki açıdan değerlendirilebilir. Kadınların işgüçlerini piyasaya sunmaları önündeki engeller daha çok sosyo-kültürel faktörlerdir. Bu faktörler aynı zamanda işveren olarak erkeklerin kadınları istihdam etmelerinde de belirleyici faktörlerdir (Urhan, 2016: 137). Bu nedenler kadınların işgücü piyasasındaki konumunu belirlemesi bakımından önemlidir.

Tablo: 13. Ücretli Herhangi Bir İşte Çalışıyor musunuz?

	Yüzde(%)
Hayır Çalışmıyorum	97,2
Evet Çalışıyorum	2,1
Diğer	0,7
Toplam	100

Şanlıurfa kırsalında yaşayan kadınların çalışma durumları değerlendirildiğinde kadınların kahir ekseriyeti ücretli bir işte çalışmadığını ifade etmişlerdir. Ücretli bir iş tanımının olmamasına rağmen araştırmanın ilerleyen başlıklarında kadınların aileye gelir getirici pek çok faaliyeti ücretsiz biçimde yerine getirdikleri takip edilebilecektir. Bu durum kadınların üretim sürecine katıldıkları halde bunu çalışma olarak görmediklerini yansıtmaya açıktır. Dünya genelinde yaratılan işlerin %70'ini ev içi bakım (çocuk, hasta ve yaşlı bakımı) hizmetleri, ev işleri, bahçe ve tarlalarda çalışma gibi ücretsiz işlerin oluşturduğu tespit edilmiştir. UNDP'nin ücretsiz kadın işgücünü küresel ölçekte sayısallaştırdığı raporunda ücretsiz kadın emeğinin parasal değerinin bir yıllık dünya üretiminin yarısına karşılık geldiği saptaması yapılmaktadır (Wichterich, 2004). TÜİK'in 2017 işgücü istatistiklerine göre, çalışanların Sosyal Güvenlik Kurumuna kayıtlılıkları dikkate alındığında toplam istihdam içinde ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların % 91'i kayıt dışı istihdam edilmektedir. Çalışanların işteki durumuna göre tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların ise % 94'ü kayıt dışı çalışmaktadır. Cinsiyete göre sektörel dağılıma bakıldığında ise kadın emeğinin daha çok tarım sektöründe kayıt dışı çalıştırıldığı görülmektedir. Ücretsiz aile işçiliğinde kadın istihdamının fazla olması, kadınların tarım sektöründe kayıt dışı çalışma oranlarını da yükseltmektedir. Tarım sektöründe kayıt dışı çalışan kadın oranı yüzde 94 iken, erkeklerde bu oran yüzde 72'dir (DİSKAR).

Ücretli bir işte çalışma durumuna eğitimin etkisi tablo 13’de değerlendirilmiştir. Eğitim düzeyi ile çalışma durumu arasında doğrusal bir ilişki yoktur. Ancak üniversite mezunlarının daha yüksek oranda çalışma şansı elde ettikleri söylenebilir.

Tablo: 14. Ücretli Herhangi Bir İşte Çalışma-Eğitim Düzeyi İlişkisi

Çalışma Durumu	Okur	Okur	İlkokul	İlköğretim	Lise	Üniversite	Lisansüstü
	Yazar	Yazar					
Çalışma Durumu	Değil						
Hayır Çalışmıyorum	432	42	255	159	101	15	1
Evet Çalışıyorum	5	2	3	2	3	7	0
Toplam	437	44	258	161	104	22	1

Ücretli bir işte çalışmadığını belirten kadınlara sorulan size bir iş imkânı sağlansa çalışmak ister misiniz sorusuna verilen cevaplarda kadınların % 57’si çalışmak isteyeceğini bildirmiştir. % 42,6 oranında kadın ise çalışmak istemeyeceğini söylemiştir.

Kadınların ücretli bir işte çalışmasının erkekler tarafından nasıl karşılanacağı Şanlıurfa gibi muhafazakar değerlerin hakim olduğu bir coğrafyada önemli bir göstergedir. Araştırmaya katılan evli kadınlara yöneltilen çalışmak isteğine eşlerinin nasıl tepki vereceği sorusuna kadınların % 52’si olumlu bakar diye cevap verirken % 39’u bunun eşler tarafından olumsuz karşılanacağını belirtmiştir. Katılımcıların % 9’u ise açıklama yapmadan diğer seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo: 15. Çalışmak İsterseniz Eşiniz Bunu Nasıl Karşılar?

	Yüzde (%)
Olumsuz	39
Olumlu	52
Diğer	9
Toplam	100

Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre 2017 yılı Türkiye geneli kayıt dışı çalışma oranı % 33,97’dir. Yine aynı yıl tarım, ormancılık ve balıkçılık işlerinde kayıt dışı çalışma oranı % 83,3’tür. SGK verilerine göre 2017 yılı TRC2 bölgesi kayıt dışı çalışanların oranı % 62,04 ile en yüksek gerçekleşen üçüncü bölgeyi oluşturmaktadır. Sanayinin ve eğitilmiş nüfusun yoğunlaştığı bölgelerde kayıt dışı çalışma oranı düşük gerçekleşirken tarımsal üretimin öne çıktığı bölgelerde kayıt dışı istihdam oranları yüksek çıkmaktadır. Bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmak aynı zamanda çalışmanın kayıtlılığını da ifade etmesi açısından önemlidir. Araştırmanın yürütüldüğü Şanlıurfa kırsalında kadınların % 59’u sosyal güvencesinin olmadığını bildirmiştir. Evli olan kadınların eş durumundan, bekar kadınların ise baba kanalı ile sosyal güvenlik kurumundan yararlanabilmesi mümkündür. SGK’nun TRC2 bölgesi için açıklamış olduğu kayıt dışı çalışan oranı ankete katılanlar tarafından teyit edilmiş görünmektedir. Araştırmaya katılanların %41’i ise sosyal güvencesi olduğunu bildirmiştir.

Tablo: 16. Herhangi Bir Sosyal Güvenceniz Var mı?

	Yüzde (%)
Hayır	59
Evet	41
Toplam	100

Bu soruyla bağlantılı olarak sorulan bir diğer soru ise katılımcıların yeşil kart sahibi olup olmadığına yönelik sorudur. Kadınların % 49,7’si yeşil kartının olmadığını % 50,2’si ise yeşil kart sahibi olduğunu bildirmiştir. % 0,1 oranında kadın ise diğer seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo: 17. Yeşil Kartınız Var mı?

	Yüzde (%)
Hayır	49,7
Evet	50,2
Diğer	0,1
Toplam	100

Araştırmaya katılanlara ailenin geçimini nasıl sağladığı sorusu sorulmuş bu soruya katılımcıların % 36’sı Tarımdan, % 11’i hayvancılıktan diye cevap vermiştir.% 12 payı temsil eden katılımcı ise günlük yevmiyeli işlerden gelirlerini sağladıklarını ifade etmiştir. Günlük yevmiyeli işlerde çalışanların büyük

çoğunluğu tarım sektöründeki yevmiyeli işleri işaret etmişlerdir. Bu çerçeveden bakıldığında katılımcıların aile gelirlerinin % 50'yi aşan bir bölümü tarım sektöründen sağlanmaktadır. Gelirini ticaretten sağlayanların oranı % 1 düzeyinde kalmış, % 19 oranında katılımcı ise maaşlı düzenli işlerden hane gelirini sağladığını belirtmiştir. % 16'lık pay ise hane gelirinin serbest meslekten sağlandığını bildirmiştir.

Tablo: 18. Aileniz Geçimini Nasıl Sağlıyor?

	Yüzde (%)
Tarımdan	36
Hayvancılıktan	11
Ticaretten	1
Maaşlı İşten	19
Serbest Meslekten	16
Günlük Yevmiyeli İşlerden	12
Diğer	5
Toplam	100

Mevsimlik tarım işçileri, mevsimlik olarak, özellikle hasat zamanlarında istihdam edilen, geçici işleri yapan göçmen işçiler olarak kırsal alandaki işgücü piyasasının bir parçasıdır. Mevsimlik tarım işçiliği, tarımdaki kapitalistleşmenin sonucu olarak değişen işgücü talebinin geçici göç yoluyla karşılanmasının bir sonucudur (Çinar, 2014: 22). Tarımda metalaşmanın yaygınlaşması, mülksüzleşme, mülksüzleşen emeğin göç etme zorunluluğu mevsimlik tarım işçiliğinin ardındaki yapısal nedenleri oluşturmaktadır. Kadınların mevsimlik işçilikteki konumu ise topraksız olma ile doğrudan ilişkilidir. Kadınlar aileleri ile birlikte göç eder ve diğer aile üyeleri ile birlikte mevsimlik işçi olarak çalışırlar. Şanlıurfa mevsimlik tarım işçiliği konusunda kaynak şehirlerden birisidir ve pek çok bölgeye mevsimlik işçi göçü gerçekleşmektedir. Araştırmaya katılan kadınlara mevsimlik işçi olarak gurbete gidip gitmedikleri sorulmuş ve kadınların % 85'i gitmediğini beyan ederken % 15'i ise mevsimlik işçi olarak çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Türkiye'de Karadeniz, Ege, Orta Anadolu ve Güneyde 48 ilde mevsimlik tarım işçileri çalışmaktadır. Mevsimlik tarım işçileri Karadeniz bölgesinde fındık, Ege bölgesinde zeytin, Çukurova'da pamuk ve orta Anadolu'da ise soğan, patates, şeker pancarı, kayısı gibi ürünlerin çapa, toplama, kurutma işlemlerinde çalışmaktadırlar (MİGA). Araştırmaya katılan kadınlardan mevsimlik işçiliğe gidenlere en son nereye gittikleri sorulmuş ve kadınların % 30'u Karadeniz bölgesine, % 22'si Çukurova'ya, % 20'si orta Anadolu'ya, % 9'u Ege bölgesine, % 13'ü ise Doğu Anadolu'ya gittiğini bildirmiştir.

Şanlıurfa istihdam olanaklarının yetersizliğine bağlı olarak dışarıya göç veren şehirlerden birisidir. Tarım sektörünün başat sektör olmasının yanında eğitilmiş nüfus oranının düşüklüğü istihdam olanaklarını kısıtlı hale getirmektedir. Bu durum geçimini sağlamak amacıyla dışarıya göçü zorunlu kılmaktadır. Araştırmaya katılan kadınlara eşlerinin çalışmak için gurbete gidip gitmediği sorulmuştur. Kadınların % 71'i bu soruyu hayır diye cevaplamış, % 27 oranında kadın ise eşlerinin gurbete gittiğini ifade etmiştir.

Eşleri Gurbete giden kadınlara eşlerinin ne kadar süre için gittikleri sorulmuş ve kadınların % 46,3'ü 1-3 ay arası derken, % 30,8'i 4-7 ay arası diye cevap vermiştir.

Tablo: 19. Eşiniz Senenin Ortalama Kaç Ayını Gurbette Geçirir?

	Yüzde (%)
0	0,5
1 Aydan Az	5,6
1-3 Ay Arası	46,3
4-7 Ay Arası	30,8
8-12 Ay Arası	10,3
Diğer	6,5
Toplam	100

1990'lı yıllardan sonra kalkınmada, özellikle bölgesel kalkınmada küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ) önemli bir politika aracı olarak ortaya çıkmış, KOBİ'lerin desteklenmesi öncelik kazanmıştır. Kadınların girişimci olarak sisteme entegrasyonu da bu çerçevede önem kazanmıştır. Kadın girişimciler KOSGEB'in sağladığı kredilerden yararlanarak yeni bir iş fikrini hayata geçirebileceklerdir. Şanlıurfa 2012 yılında açıklanmış olan teşvikler kapsamında 6. Bölgede yer alan bir şehirdir ve bu bölgede kadın girişimcilere verilen KOSGEB destek oranı % 70 düzeyindedir. Bu bilgiye rağmen Şanlıurfa kırsalında yaşayan kadınlara yöneltilen kendi adınıza iş kurma gibi bir düşünceniz oldu mu veya var mı sorusunu

kadınların % 79,8'i hayır diye cevaplamıştır. % 19,6 oranında kadın iş kurma düşüncesinin olduğunu söylemiştir.

Kadınların hane içi üretimlerinin bir parçası olarak görülen ve aynı zamanda kadın işi olarak tanımlanan gıda ve eliş ürünlerinin üretimi erkeklerin güvenli iş bulamamaları durumunda bile üretim işlerinin daha adil paylaşılmasına yol açmaz. Kadınlar üstlendikleri işleri sürdürmeye devam etmenin yanında haneye gelir sağlayacak bu işleri de yapmaya devam ederler (Kandiyoti, 1997:60). Araştırmaya katılan kadınlara evde haneye gelir sağlamak üzere ne tür ürünler ürettikleri sorulmuştur. Bu soruya kadınların % 35'i peynir, yoğurt, süt ve tereyağı gibi süt ürünleri ürettiklerini söylemişlerdir. Bölgeye özel isot ve salça üretimi ikinci sırada % 26 oranında kadının ürettiği ürünü oluşturmuştur. Reçel, pekmez üretimi yapıp pazarda satan kadınların oranı % 16, elışı, örgü, nakış yapıp satanların oranı ise % 9 olmuştur. Bölgede çok yaygın olmayan halı ve kilim dokuması yapan kadınların oranı ise % 2 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Tablo: 20. Çarşıda Veya Pazarda Satmak İçin Evde Aşağıdaki Ürünlerden Herhangi Birini Üretiyor musunuz?

	Yüzde (%)
Peynir, Yoğurt, Süt, Tereyağı	35
Elişi, Örgü, Nakış v.b.	9
Halı, Kilim v.b.	2
Reçel, Pekmez v.b.	16
Biber, Salça v.b.	26
Diğer	12
Toplam	100

Kırsalda hane içi üretimin bir diğer ayağını hanenin sahip olduğu hayvanların bakım ve beslemesi oluşturmaktadır. Şanlıurfa kırsalında görüşülen hanelerin az sayıda hayvan sahibi oldukları gözlenmiştir. Kadınlar hanenin sahip olduğu hayvanların bakım ve beslemesini yaptıkları diğer işler gibi bunun bir iş olmadığı bilgisi çerçevesinde yapmaktadırlar. Hatta bazı görüşmelerde hanenin tek gelir kaynağı sahip olunan tek büyükbaş hayvandır ve kadınlar bu hayvanın bakım beslemesini yapmakla birlikte elde ettikleri süttten türev ürünler üretmek suretiyle geçimlerini sağlamaktadırlar. Araştırmaya katılan kadınların % 42'si inek beslediğini, % 21'i tavuk, % 17'si koyun, %3'ü kaz ve % 4'ü hindi yetiştirmektedir.

Tablo: 21. Aşağıdaki Hayvanlardan Bakım ve Beslemesini Yaptıklarınızı İşaretleyiniz?

	Yüzde (%)
İnek	42
Koyun	17
Tavuk	21
Kaz	3
Hindi	4
Diğer	13
Toplam	100

Kadınlar hane içi üretimden kazandıkları parayı % 92 oranında evin ihtiyaçlarına harcamaktadırlar. Kazandığı parayı kendi kişisel ihtiyacı için harcayan kadınların oranı % 6, çocuklarının okul malzemeleri için harcayan kadınların oranı ise % 2 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum hanenin geçiminin sağlanmasında kadınların görünmez emeğinin önemli bir işlev gördüğünü ifade etmesi bakımından önemlidir. Üstelik kadınlar hane halkının yeniden üretimini sağlarken kadın işi olarak anılan işleri yapmakta, bunun yanında gelir sağlayıcı faaliyetleri de gerçekleştirmektedir. Ancak erkekler kadın işi olarak anılan işlerin paylaşılması konusunda bir çaba içine girmemektedirler.

Tablo: 22. Hayvancılıktan Kazanılan Parayı Nereye Harcıyorsunuz?

	Yüzde (%)
Ev İhtiyaçları	92
Kişisel İhtiyaçlar	6
Okul Malzemeleri	2
Toplam	100

Kadınlar zirai üretim süreçlerinde de aktif bir rol oynamaktadırlar. Toprağın ekime hazırlanması ve ekim işleri makineleşmiş olsa bile kadınlar çapalama, sulama ve hasat işlerine katkı vermeye devam etmektedir. Kırsalda yaşayan kadınlara tarlada çalışıyor musunuz diye sorulmuş kadınların % 44'ü çalıştığını, % 47'si ise çalışmadığını söylemiştir. % 9 oranında kadın ise ara sıra tarlada çalıştığını söylemiştir. Kadınların

tarlada toprak hazırlama, ekim, çapalama, sulama ve hasat işerine hangi oranlarda katıldıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo: 23. Kırsal Kesimde Kadınların Tarımsal Faaliyetlerine Ait Bulgular?

	Evet (%)	Hayır (%)	Ara (%)	Sıra
Tarlada çalışıyor musunuz?	44	47	9	
Toprak hazırlama işine katılıyor musunuz?	36	58	6	
Ekim işine katılıyor musunuz?	37	57	6	
Çapalama ve sulama işine katılıyor musunuz?	40	52	8	
Hasada (Biçime) katılıyor musunuz?	41	52	7	

Tarımsal üretimde kadınların en çok üretimine katıldıkları ürünler, bölge tarımında da temel tarımsal ürünlerden olan pamuk % 62, arpa, buğday ise % 27 olmuştur. Kadınların % 7'si fıstık üretiminde, % 1'i zeytin, % 1'i burçak ve % 2'si ise mercimek üretimine katılmaktadır.

SONUÇ

Genel olarak yoksulluk, özeldede ise kadın yoksulluğu sorunu eşitsizlikler temelinde ele alınması gereken bir sorundur. Eşitsizlik pek çok faktörden kaynaklanır. Gelir dağılımı adaletindeki eşitsizlikler, fırsatlara erişimde eşitsizlikler, kamu hizmetlerine erişimde ortaya çıkan eşitsizlikler, cinsiyete dayalı eşitsizlikler, kabiliyet ve yeterliliklerdeki eşitsizlikler bu çerçevede sayılabilir. Mekan veya coğrafya ise bizzat eşitsizlik kaynağı olmanın yanında diğer eşitsizlik durumlarını derinleştirebilir. Bu bağlamda kırsalda yaşamak, eşitsizlikleri derinleştirerek yoksulluk sorununu daha şiddetli hale getirecektir.

Düşük bir kalkınma düzeyine sahip olan Şanlıurfa'da sanayi yok denecek kadar azken tarım ilin ekonomik çıktısının büyük bölümünü oluşturmaktadır. İl merkezi için dahi bazı yoksulluk ve eşitsizliklerden bahsetmek mümkün iken şehrin kırsalında bu yoksulluklar daha yüksek düzeylerde gerçekleşmektedir. Kadınların eğitime erişimleri sosyal yapıdan kaynaklanan eşitsizlikler sonucu düşük gerçekleşmektedir. Eğitime erişimdeki düşük gerçekleşme kayıtlı ve yüksek ücretli iş olanaklarını kadınlar için ulaşılmaz hale getirmektedir. Bu durum ise kadının yoksulluğunu, karar alma ve inisiyatif kullanma süreçlerinde geri plana atılmasını onun kaderi haline getirmektedir.

Yoksulluğu kadının kaderi olmaktan çıkarmanın yöntemi; eşitlikçi, hatta kimi zaman kadın lehine pozitif ayırım içerecek politikaların hayata geçirilmesini sağlamaktan geçecektir.

KAYNAKÇA

Buvinic, M. (1998) Women in Poverty: A New Global Underclass <https://publications.iadb.org/en/publication/10693/women-poverty-new-global-underclass>

Çınar, S. (2014) Öteki Proletarya, Ankara: Nota Bene Yayınları

Eştürk, Ö. & Kılıç, A. (2016) "Türkiye Kırsalında Kadın Yoksulluğu", Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 3, s. 143-153

Giddens, A.&Sutton, P. W. (2014) Sosyolojide Temel Kavramlar, Ankara: Phoenix Yayınevi

Güneş, F. (2016) "Mevsimlik İşçilikte Kadın Emeği", Türkiye Tohumcular Birliği Dergisi, 16, s.16-19

Emin, E. (2016) Küresel Adaletsizlik, Dünya Yoksulluk ve Eşitsizlik Raporu, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER)

Kandiyoti, D. (1997) Cariyeler Bacılar Yurttaşlar, İstanbul: Metis Yayınları

Kaynak, M. (2014) Kalkınma İktisadi, Ankara: Gazi Kitabevi

MİGA (2012) Tarımda Mevsimlik İşçi Göçü Türkiye Durum Özeti, Frederich Ebert Stiftung

Sen, A. (2007). Poverty, Evil and Crime <http://economics-files.pomona.edu/andrabi/courses/econ126/senpoverty.pdf>, Erişim Tarihi, 26.06.2021

SGK,http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari/kayitdisi_istihdam_orani

Şener, Ü. (2012) Kadın Yoksulluğu, Mülkiye Dergisi, 36(4), 51-67

TUİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Bölgesel Araştırması 2016, Haber Bülteni, Sayı:24580, Eylül 2017, Alınma Tarihi: 25.07.2018

Ulutürk, Ç. Ü. (2009) “Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek”, Çalışma ve Toplum Dergisi, Sayı; 2, s. 25-40

UNDP (2016) http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf

Urhan, B. (2016) “Kadın Emeği ve Toplumsal Cinsiyet”, Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları İçinde, Derleyen F. Sayılıgil, s. 121-152, Ankara: Dinot Yayınları

Wichterich, C., Tayanç, T. & Tayanç, F. (2004) Küreselleştirilen Kadın: Eşitsizliğin Geleceğinden Raporlar, Türk Sosyal Bilimler Derneği

